

מה אכפת ממנו: למה יהודה מסתכן עבור אח שנתפס בגניבה? מבוסס על לקו"ש ל/217

שדכן הציע נערה לפני בחור. השדכן הילל ושיבח אותה ורק הוסיף בשקט שיש לה בעיה קטנה: "היא לא שומעת כל-כך טוב". הבחור הגיב בביטול: "לא אכפת לי". השדכן המשיך ואמר שהיא טיפוס מעט עצבני. הבחור השיב שוב: "לא נוגע לי". השדכן סיפר שאבא שלה נמצא בתקופה כלכלית לחוצה והבחור מגיב שוב: "ממש לא אכפת לי".

"מה זאת אומרת לא אכפת לך?" - "מה אכפת לי? אכפת למי שיתחתן אתה"...

אחד המשפטים השגורים היום הוא: "לא אכפת לי מה קורה מסביבי. תן לי לדאוג לעצמי, לאשתי ולילדים שלי וגם זה לא מעט". אנחנו חיים בתקופה שזוכה לתואר המפוקפק 'התקופה הנרקסיסטית מאי-פעם', 'דור האני' (Me Generation) בה מלמדים את הילדים לשים את עצמם לפני הכול ולהיות צופים מהצד בכל מה שאינו נוגע אליהם אישית.

אחד הביטויים החמורים של היכולת לעמוד מהצד התרחש לפני כחמישים שנה, התפרסם בתקשורת ונלמד בבתי הספר לפסיכולוגיה חברתית. חודש מרץ 1964, אישה איטלקית-אמריקאית בשם קיטי ג'נובה, חזרה לביתה בניו-יורק בשעה 3:30 לפנות בוקר. בכניסה לחנייה פגש אותה אדם מעורער בנפשו והחל לדקור אותה. היא החלה לצרוח שדוקרים אותה והוא ברח. היא הגיעה עד חדר המדרגות של הבניין ושם צנחה. אחרי כעשר דקות הוא חזר ודקר אותה שוב ושוב למוות. האירוע כולו נמשך דקות ארוכות, כמה וכמה שכנים העידו שראו או שמעו חלקים מהאירוע, אך איש לא טרח לרדת למטה ולראות מה קורה. אחרי כחצי שעה הגיעה המשטרה אך כבר לא היה מה לעשות. (אגב, החוק בארצות הברית קובע כי אין חובה לעצור ולהציע עזרה לאדם מתמוטט ברחוב. בארץ, לעומת זאת, חוקקו את חוק "לא תעמוד על דם רעך" המחייב לעצור ולהגיש עזרה).

ואל מול האדישות האנושית הפשוטה הזו, מספרת התורה סיפור מדהים בפרשת השבוע. הסיפור כל-כך לא רגיל עד שמפרשים רבים מנסים להבין כיצד באמת הוא התרחש: מדוע יהודה מכניס את עצמו לסכנה חמורה עבור אדם שנחשד בגניבה חמורה?

היה רעב חמור בכל העולם והשבטים ירדו למצרים לבקש אוכל. השליט במצרים התנה את הסיוע בכך שהם יורידו את בנימין למצרים. יעקב אבינו חשש לשלוח את בנו הצעיר שמא יקרה אתו אסון בדרך, אך יהודה קם ואמר כי הוא חותם ערבות להחזיר את בנימין הביתה בריא ושלם.

הם ירדו למצרים ואז אירע אסון. גביע הבדולח של השליט נעלם. השבטים הצהירו כי מי שייתפס אצלו הגביע יקבל עונש מוות, אך לתדהמתם הוא נמצא בתוך השק של בנימין הצעיר. יוסף עשה איתם חסד וויתר לבנימין על עונש המוות, אך הכריז כי הוא נוטל אותו לעבד. כאן מתחילה פרשת השבוע: יהודה ניגש לפני יוסף ופותח בנאום השכנוע הדיפלומטי הראשון בהיסטוריה. לאורך 17 פסוקים מתחנן כי הוא חתם ערבות להשיב את הילד הביתה, ולסיום מגיעה שורת המחץ המדהימה:

1. בראשית מד: כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמור אם לא אביאנו אליך וחסאתי לאבי כל הימים: ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם אחיו. רש"י: לכל דבר אני מעולה ממנו, לגבורה, למלחמה ולשמש אותך.

יהודה מבקש להסיר את השלשלאות מבנימין ולהעביר אותם אליו, תוך שהוא משכנע את השליט כי הוא ישמש עבד מוצלח יותר. בכך מכניס את עצמו יהודה לסכנת חיים ממשית - שהרי הוא אינו יודע מה עוד מסוגל לעולל השליט 'הקפריזי' הזה – והכל עבור הצלת 'פושע', שנחשד בגניבה חמורה.

יתירה מכך: המדרשים מוסיפים כי יהודה הכריז בתקיפות כי פניו **למלחמה** ובמקרה שהשליט לא ייענה לבקשתו, הוא ואחיו יוצאים לקרב כנגד האימפריה - דבר שהיה **כמעט בגדר התאבדות**.

מדרש רבה צג: וייגש אליו יהודה – מהו וייגש [הרי עמד לפניו]? רבי יהודה אומר: הגשה למלחמה, כמו שנאמר: 'וייגש יואב והעם אשר עמו למלחמה'... 'כי כמוך כפרעה' – שולף אני את חרבי, ממך אני מתחיל ובפרעה רבך אני מסיים... יהודה אמר לנפתלי: לך וראה כמה שווקים יש במצרים? חזר ואמר שנים עשר. אמר יהודה לאחיו: אני אחריב שלושה וטלו כל אחד – אחד.

והשאלה עולה ומתבקשת: מה פתאום לוקח יהודה על עצמו צרות של אחרים? הרי בנימין נחשד בגניבה ויהודה **לא ערב מעולם לשמור על גנב?** יהודה ערב רק לשמור על בנימין בדרך, שלא יקרה לו אסון בעת הליכתם בדרך למצריים (כפי שחשב יעקב שאירע ליוסף בדרך, ולמעשה, גם רחל אימם מתה בדרך, כך שהשטן מקטרג עבור המשפחה הזו בהליכתם, ראו לקו"ש ה/213). אבל תעודת הביטוח לא כללה התחייבות לשמור על גנב.

למה הדבר דומה? אדם שערב על הלוואה לקניית דירה ואחר כך התברר שהלוואה סיכס עם המלווה להשתמש בכסף עבור קניית מט"ח. ההלכה היא שהערב פטור מהערבות, משום שלא ערב על זה.

תנחומא ויגש ה: אמר יוסף ליהודה: למה אתה דברן מכל אחיך ואני רואה בגביע שיש גדולים ממך? אמר יהודה: בשביל הערבות שערבתי אותו. אמר לו יוסף: זה חטא וגנב את הגביע, אמור לאביך: הלך החבל אחרי הדלי [החבל נמשך אחרי הדלי לתוך הבאר, וכך בנימין נמשך אחרי הגניבה].

רבי פנחס הורוביץ, בעל ההפלאה, מגדולי תלמידי המגיד ממעזריטש, מעצים את טענת יוסף:

פנים יפות מד, לב: אף שיהודה אמר 'וחטאתי לאבי כל הימים', היה ליוסף טענה לומר שיהודה יכול להתיר את הנידוי על ידי פתח, שאם היה יודע שיגנוב ויתחייב בנפשו - על זה לא קיבל עליו?

כמובן, אפשר לטעון שיהודה לא האמין לטענת הגניבה וסבר כי מדובר בעוד תעלול של השליט. אבל זה לא נכון. המדרש אומר כי השבטים חשדו שבנימין **כן גנב!** הם חששו שמחלת הגניבה עוברת אצלם במשפחה: רחל גנבה את התרפים מאביה ועכשיו בנה הצעיר מפלח את גביע הבדולח.

תנחומא מקץ: היו מחבטים לבנימין על כתפיו ואומרים לו: גנבא ברא דגנבתא [גנב בן גנבת].

מה גרם אפוא ליהודה לשעבד את חייו עבור גנב? על איזה דין "ערבות" מדובר? (ראו עוד בהערה¹).

ב. הנושא אינו נוגע רק ליהודה, אלא ישירות לכל אחד ואחת מאתנו. התורה וחז"ל הרחיבו במידה עצומה את דין ה"ערבות" בישראל ואמרו דברים מדהימים שהם לגמרי אינם מובנים מאליהם. רגע לפני שבני ישראל נכנסו לארץ, משה כינס את כולם בהר גריזים והר עיבל וקרת איתם ברית. תכלית ההתכנסות הייתה לדברי חז"ל להכניס את כולם בברית **ערבות הדדית**.

2. גיטין לז: אין לך כל מצוה ומצוה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של 603,550. רש"י: שכל אחד נעשה ערב על כל אחיו.

¹ **כניסה לספק סכנה עבור הצלת אחרים:** יצוין שגם מבחינה הלכתית, ההנהגה של יהודה אינה פשוטה. ישנה מחלוקת בפסוקים אם מותר לאדם להכניס את עצמו לספק סכנה בשביל להציל אחרים. הגהות מיימוניות כותב שכן, אך הרמב"ם והשו"ע לא הביאו זה להלכה. רבנו הזקן אף מכריע **להיפך** (סימן שכט): "אם יש סכנה - אין לו לסכן עצמו כדי להציל את חברו... ואף שרואה במיתת חברו. ואף שהוא ספק ימות וחברו ודאי ימות, מכל מקום הרי נאמר 'וחי בהם' ולא שיבא לידי ספק מיתה על ידי שיקיים מה שנאמר 'לא תעמוד על דם רעך'. הנושא קיבל חשיפה פומבית בארץ, כאשר בשנת 2009, שטה בירקון שייטת בשם מעיין פייגולד והיא התהפכה תחת הקייק ובמשך דקות ארוכות, עברו אנשים על הטיילת ואיש לא קפץ למים להושיע אותה. אחרי משך זמן עבר שם אדם בן 62 בשם אבי טויבין וקפץ והוציא אותה מחוסרת הכרה. הנושא מעלה את השאלה, האם היה על העוברים לקפוץ למים בשעה שמי הירקון הם **מזוהמים ומסוכנים?**

משמעות דין ערבות היא, שהפסקנו להיות אנשים זרים, אוסף של יהודים בודדים, אלא כל ישראל הם כגוף אחד. הוי אומר שכולנו מחויבים בקיום המצוות של כל ישראל. בדיוק כמו ערב שחותם על הלואה, שהוא עצמו הופך להיות מחויב בתשלום דמי הלואה כאילו הוא זה שנטל אותה.

דין ערבות נושא פרטים רבים, חיוביים ושלייליים: במובן החיובי, יהודי אחד יכול לברך ברכה או לעשות קידוש והבדלה עבור חברו שאינו יודע לברך. ואף אם כבר יצא ידי חובת המצווה, בכל זאת יכול לברך עבור חברו שוב, משום שהחובה של חברו משיתה עליו עצמו חיוב נוסף.

שולחן ערוך רבנו הזקן קסז, כג: אף מי שאינו מחויב בדבר מפני שכבר יצא ידי חובתו יכול לברך למי שעדיין לא יצא ... לפי שבמצוות שהן חובה, כל ישראל ערבים זה בזה וגם הוא נקרא מחויב בדבר.

עוד דין מפתיע: נזיר ומצורע שסיימו את ימי טהרתם ואמורים להביא קרבן, יכול יהודי אחר להביא עבורם קרבן. ואף שהם זקוקים לכפרה בעצמם, הנה כשהוא מביא ומתכפר – גם הם מתכפרים.

סיפור טוב: הרב שמואל חפר, מעסקני חב"ד הוותיקים, נסע לרבי מלובאוויטש לקראת פורים תשכ"ח. הרב חפר ציפה בקוצר-רוח לשהייה אצל הרבי, אך להפתעתו נקרא אל המזכירות והרב חודקוב הורה לו לנסוע למיניאפוליס, מיניסוטה, ולסייע לשליח בקיום מצוות הפורים. הוא התלווה אל הרב פלר לעיירה קטנה במדינת אייווה ושם התקבצו כחמישים איש בביתו של אחד התושבים והרב חפר קרא עבורם את המגילה. הוא נשבר מאוד מכך והתסכול שלו גבר כשהבין שחלק מהנאספים היו זוגות מעורבים, שאחד מבני הזוג היה בכלל גוי.

הוא שב לניו-יורק בצהרי הפורים ומצב רוחו היה שפוף. האם בשביל זה עשה את כל הדרך מהארץ? בערב התקיימה ההתוועדות של הרבי, ובאמצע אחת השיחות אמר הרבי: "ישנו יהודי שנסע מרחק אלפיים מייל לקרוא ליהודים מגילה, אל ציבור שישנו ספק לגביו אם הוא בכלל מחויב בקריאת המגילה, והוא מתמרמר על כך מאוד. הנה אפשר להיות במרחק אלפיים מייל מהגוף שלי, אך להיות בארבע אמותי, ואפשר לשבת בארבע אמותי אך להיות במרחק אלפיים מייל ממני"...

לאידך, הערבות ההדדית כוללת גם היבטים שלייליים: כולנו מתחייבים בעונש כאשר יהודי אחר אינו מקיים את המוטל עליו. אדם שיכולנו להשפיע עליו לקיים מצווה ונמנענו לעשות זאת – אנו עצמנו מתחייבים בעונש כאילו עברנו בעצמנו את העבירה או ביטלנו המצווה.

ויקרא כו, לד: וכשלו איש באחיו – סנהדרין כז, ב: איש בעוון אחיו, מלמד שכולן ערבים זה בזה, התם שהיה בידם למחות ולא מיחו.

הגמרא (שבת נד) מספרת שני סיפורים קשים: א. רבי אלעזר בן עזריה ראה את פרתו של שכנו יוצאת ברצועה שבין קרניה בשבת. הדבר מותר לדעתו והוא לא העיר דבר לשכנו. אולם אחר כך הצטער שלא העיר לו, משום שחכמים חולקים עליו ואוסרים זאת, ו"הושחרו שיניו מפני הצומות" שקיבל על עצמו על כך שלא מחה בשכנו. ב. עוד מסופר שם על הימים הסמוכים לחורבן הראשון, הקב"ה הורה למלאך גבריאל לרשום את האות ת"ף בדיו על מצחם של צדיקים כדי להצילם מהצרות הנוראות. אך מידת הדין ערערה על כך שהם היו יכולים למחות באנשי ירושלים ולא מחו. ואכן זוועות החורבן פגעו בראש ובראשונה בחכמי ירושלים.

בכך מבאר האריז"ל את העובדה התמוהה שנוסח הווידוי מנוסח בלשון רבים: "אשמנו, בגדנו", והשאלה פשוטה: בשם מי מבקשים? הרי כל אחד צריך להתוודות על עצמו ובשם עצמו?

שער הכוונות דרושי חזרת העמידה ה: ובזה תבין טעם נכון למה נתקן הווידוי בלשון רבים כי היה צריך להיות אשמתי בגדתי כו' אך העניין הוא שמלבד מה שנענש האדם על חטאיו, נענש על חברו מטעם הערבות כי כל ישראל הם גוף אחד כלול מאיברים רבים ... ואף אם יש עבירות שלא חטא בהם, אפשר שחברו חטא וצריך להתוודות בלשון רבים אעפ"י שהוא לא עשה אותה העבירה.

וכמובן, עולה התמיהה העצומה: איפה הצדק ביסוד דין ערבות? כיצד אפשר להעניש אדם על מעשה שלא עשה? מדוע אחד שמקיים את כל המצוות וקנה בכסף מלא תפילין וארבע מינים, אמור לקבל עונש בגלל אדם זר שבחר לבטל את קיום המצווה? ובקיצור: מה הקשר בינינו בכלל?

הנושא הזה הוא אחת הסוגיות בה מוכרחים לאמץ את הגישה הפנימית של תורת הקבלה והחסידות. ללא תפיסה מעמיקה יותר של המציאות – אין דרך לחבר בין אנשים זרים ולהפוך אותם לגוף אחד.

ג. לפני שנכנסים לעניין, הערה אחת מתבקשת: עלינו להתייחס אל יוסף עצמו ולהבין מה התכוון להשיג עם התעלול שעשה לאחיו? מדוע שלח את מנשה להעליל עלילת גניבה חמורה כנגד בנימין ולטמון בשקו את הגביע? במיוחד שעולל זאת דווקא לבנימין, אחיו אהובו?

בשיעור לפרשת וייגש בשנה שעברה הארכנו בדברי המפרשים בסוגיה ובביא רק את נקודת העניין: האגדה מספרת על הפרשן רבי אברהם אבן עזרא, שסבל מחיים גשמיים קשים. הוא היה עני ואביו ובקושי התקיים. פעם חלה במחלת עיניים חריפה ולא מצא כסף לשלם לרופא. הגיעה לאזנו שמועה על רופא במצרים בשם רבי משה בן מיימון, שמשמש כרופאו של הסולטאן המצרי. הוא התמלא תקווה שהרופא היהודי ירחם עליו ויקבלו בחינם. עשה ראב"ע את כל הדרך והמתין במתח על פתח הבית. הרמב"ם הגיע הביתה ומיד קרא לשומר הבית לזרוק את הראב"ע אל דיר העיזים.

האבן עזרא שכב בתוך הסירחון וכל התסכול והזעם הציפו אותו. הוא פרץ בבכי תמרורים ולא היה מסוגל להירגע. אחרי שעתיים של בכי, חש פתאום שהמוגלה בעין מתמוססת וגולשת לו על הפנים. אחרי שעה קלה נכנס הרמב"ם פנימה, חיבק את האבן עזרא ואמר כי מיד שראה אותו, הבין שהתרופה למחלה שלו היא לבכות והמלחים של הדמעות ימיסו את הפצע...

ברור שיוסף ערג ליפול על צווארי אחיו ולא שמר להם טינה אחרי 22 שנה. (לאבא שלו בוודאי לא שמר טינה והיה אמור לדווח לו על חייו הטובים במצרים). אך יוסף ידע שעוון המכירה תלוי על צוואר אחיו. עם ישראל אינו יכול לקום על מסד כזה בו עשרה אחים קברו אח אחר בבור. הרי אחרי יותר מאלף שנים, אומר הצורך הרומאי לעשרה הרוגי מלכות כי עליהם לשלם את עוון "גונב איש ומכרו".

לכן יוסף מתכנן מהלך ארוך שכל עניינו הוא אחד: לגרום לאחיו לעמוד שוב באותה סיטואציה של בגידה באח ולבחון איך יגיבו. האם יתירו את בנימין מאחוריהם? ובדיוק מהסיבה הזו, יוסף בוחר דווקא בבנימין, משום שהוא בן רחל כמותו ובכך מעורר שוב את המתח בין בני לאה ובני רחל.

והתגובה של יהודה שוברת את יוסף. יהודה עומד בניסיון הגדול ואומר: לא עוד! מה שקרה לפני 22 שנה לא יחזור על עצמו. אז הפקרנו אח, אך כעת נצא למלחמה עבור אח שנחשד בגניבה. אותו יהודה שהציע למכור את יוסף בעבור נעלים, מקבל כעת עבדות לכל החיים עבור אח פושע כביכול.

3. רלב"ג בראשית פמ"ד: והנה השתדל יוסף להעליל על אחיו בנימין לבחון איך יהיה מנהג אחיו עמו. רצונו לומר אם הם שונאים אותו ויעזבוהו וילכו או אם יאהבוהו וישתדלו בהצללתו כפי היכולת. ולזה כאשר התברר לו שאחיו נוהגים עם בנימין כמנהג אחים - אז גילה להם שהוא יוסף.

כך שעצם גילוי הערבות של יהודה, הוא זה שהפך את העלילה וסיים את ההצגה. וכעת אנו שבים אל מרכז העניין ושואלים: מה באמת גרם ליהודה לשעבד את עצמו תחת אח שנחשד בפשיעה? הוא הרי לא ידע שמדובר רק בהצגה?

ד. קראתי פעם סיפור על יהודי שנכנס לחדרו של הבעש"ט ופרץ בבכי. הוא היה עשיר עצום, שלט על נכסים ושטחים בכל העיר, אך בזמן האחרון היכה אותו ברק. הוא נפל ונפל ואיבד את כל מה שהיה

לו. "היכן חטאתי? היכן טעיתי, רבי?" הבעש"ט ענה כי הכול בגלל "קמצוץ טבק, קופסת הטבק פגעה אנושות במזל שלך". הוא לא הבין במה מדובר והבעש"ט הזכיר סיפור שאירע לפני חצי שנה:

לאותו עשיר היה מנהג להסתובב בין המתפללים בבית הכנסת ולהגיש להם טבק להרחה. פעם התקרב אליו קבצן עלוב, נדף ממנו ריח לא-נעים וביקש ברעד קמצוץ טבק. אותו עשיר היה עסוק בשיחה שחצנית עם חבריו ולא מצא טעם להתייחס לאותו איש עלוב. הוא סגר את הקופסה והכניסה לכיסו. אותו איש אומלל נפגע עד עמקי נשמתו ופרץ בבכי. הזעקה שלו עלתה עד כיסא הכבוד והוחלט לקחת את כל הכסף של הגביר ולהעביר אותו לידי הקבצן.

העשיר שמע זאת ונחרד. "האם אפסה תקוותי?" שאל את הבעש"ט. - "יש לך תקווה אחת: אם תבקש קמצוץ טבק מאותו אדם והוא יסרב לך בחזרה – זאת תהיה הכפרה שלך". העשיר יצא מהחדר ברגליים רועדות והחל לתכנן את צעדיו. הוא עקב אחרי אותו קבצן וגילה שחייב התהפכו והוא הולך ומתעשר מיום ליום אך ביחד עם זאת נשאר רגיש וסבלני לחבריו. העשיר הבין שאם יגש אליו בשבת ויבקש טבק, הלה ייתן לו. הוא החליט להמתין לשעת הכושר בה אותו אדם יהיה עסוק ומרוכז.

אחרי כמה חודשים ערך הקבצן-העשיר חתונה לבתו הגדולה. העשיר לשעבר ידע שזאת ההזדמנות לה חיכה. בעיצומם של ריקודי החתונה כאשר העשיר החדש היה מוקף בעשרות אורחים נכבדים שבאו לכבד אותו, ניגש הקבצן העלוב וביקש קמצוץ טבק להרחה. העשיר חייך חיוך גדול, הרים את הז'קט, הכניס יד לכיסו והוציא את קופסת הטבק. אותו עני כמעט נפל והתעלף. העשיר ביקש להבין מה קרה והוא סיפר לו. אמר העשיר ברוב לב כי הוא מוחל לו על כל מה שקרה והוא ייתן לו את כל הכסף הדרוש כדי לשקם את חייו ולהתחיל הכול מחדש.

בספרי קבלה מובאת נקודה עמוקה המבוארת בהרחבה בכתבי חסידות חב"ד: האמת היא שאנו קשורים אחד לשני הרבה יותר ממה שאפשר לתאר. כל נשמות ישראל קשורות אחת לשנייה בחבלי נימים רוחניים ונסתרים ולכן 'המצב הבריאותי' של כל נשמה, משפיע באופן ישיר על כלל הנשמות.

העולם היהודי מנוהל באמצעות נשמה אחת כללית, נשמת האדם הראשון. הנשמה הזו התפצלה בלב כולנו, כאשר אחד קיבל ניצוץ מהראש של אותה נשמה, אחר קיבל ניצוץ מהרגל ושלישי קיבל ניצוץ מהלב של אותה נשמה כללית. אולם מובן וברור שניצוץ זעיר אינו יכול להתקיים לבדו. אוסף הניצוצות הזעירים הפזורים בלב כולנו הם כעין איברי גוף אחד המחברים ביניהם וכדי שניצוץ הרגל יוכל להתקיים, עליו להיות מחובר אל ניצוץ הראש והלב שקיים אצל אחר.

למה הדבר דומה? איברי גוף האדם הם בעצם מכלול של גוף אחד. הם לא אוסף של איברים בודדים התלויים בגוף אחד, אלא כל האיברים קשורים בגידים וורידים זה לזה. עד כדי כך שגידים של המוח נמצאים ברגל ולכן בריאותו של המוח תלויה בבריאות הרגל.

אם מחפשים עוד דוגמה לכך בעולמנו, היא משתי שלהבות דולקות שהן מתחברות אחת לשנייה והופכות להיות אחת. וכך נשמות ישראל הדומות לנר, מחוברות זו לזו כשלהבת אחת.

זה עומק הרעיון העומד מאחורי הערבות: אנו נושאים אחריות אמיתית אחד לשני, משום שאנו מחוברים אחד לשני ומורכבים זה מזה. כאשר האחד נופל, הוא מפיל חלילה את כולנו וגורם כאב לכלל הנשמות. בדיוק כמו רגל פצועה שגורמת כאב לרגל, כך ישנה השפעה מיסטית בין הנשמות המשפיעה לרעה על כללות הגוף. ולכן האריז"ל אמר "אשמנו, בגדנו", משום שהוא חש את עומק הכאב שנשמתו וכביכול נזקק בעצמו לתיקון.

בכך מבאר הרבי מלובאוויטש נקודה יפה. המילה "ערב" נושאת שלוש משמעויות: "ערב" כמו "אחראי", "ערב" כמו "מעורב", ו"ערב" כמו "מתוק". בני ישראל "ערבים" ואחראים זה לזה, משום שנפשותיהם "מעורבות" וקשורות זו בזו, והדבר מוביל לכך שהם "מתוקים" ואוהבים איש לרעהו.

החסיד רבי פנחס רייזעס, מגדולי תלמידיו של רבנו הזקן, נהג לנסוע לרבנו מדי חודש תשרי. פעם לא חש בטוב ועשה את חג הסוכות בביתו. באחד מימי החג ישב בסוכתו חלוש וחולה, אך לפתע נתן

צעקה 'אוי רבי!'. הוא חש כי הרבי מעלה אותו באותה שעה במחשבתו. אחרי החג שבו החסידים מחצרו הקודש של הרבי ועברו דרך ביתו בעיר שקלוב וציוו אותו להעמיד בקבוק לחיים. הם סיפרו כי באחד מימי החג, הרבי הזכיר אותו בסוכה. התברר שזה היה בדיוק באותה שעה בה קרא 'אוי רבי'.

החסידים ההמומים שאלו אותו אם הוא בעל רוח הקודש? הוא ענה שלא, אבל בפעם הראשונה שביקר אצל הרבי, נתן לו את ה"נפש" שלו. בפעם השנייה מסר בידיו את מדרגת "רוח" שלו ובפעם השלישית הפקיד את מדרגת "נשמה" שלו, ובמילא כל מהותו נמצאת אצל הרבי.

4. דרך מצוותיך מצוות אהבת ישראל: אדם הראשון היה כללות כל הנשמות כולם שבישראל ... מהם נתלים בראשו, מהם נתלים בזרועו ... ולכן הוא הגורם עניין ההתכללות אחרי יציאתם אל הגילוי כל אחד בפני עצמו ... וכמו על דרך משל בגוף אחד, שהגם שהוא בהתחלקות ציור איברים, ראש ורגליים ידיים וציפורניים, מכל מקום כל אחד כלול מזולתו, שביד יש חיות מעין הרגל על ידי הוורידים שנמשכו בו וכנודע שמרפאים איבר אחד על ידי הקזה בחבירו מצד עירוב הדמים ... וכך הנפש לא נפרדה ... ויש לה כאב עצום ברוחניותה מכאב העין, ולכן אמר האריז"ל כל פרטי הווידויים שהרי הוא כאב את כאב אותו איבר בו מושרשת נפש אותו הישראל שחטא.

קצת מבינים בעומק רב את דברי יהודה: "כי עבדך ערב את הנער". אין הכוונה רק לאותה ערבות שהתחייב לאביו, אלא הרבה יותר מכך: "כל ישראל ערבים זה לזה". לאותה ערבות כללית בה מחויב כל יהודי לעשות הכול למען רעהו – ויהודה היה זה שקם והיה מוכן למסור את הנפש עבור הערבות.

לפי היסוד הזה, מבאר הרבי מלובאוויטש את אחת השאלות הגדולות בפרשיות השבוע הללו. בשבוע הבא נקרא כיצד יעקב אבינו עושה דבר גדול וממנה מלך לעם ישראל. הוא מכריז על האיש שיוליך ויביא את עמנו עד ביאת משיח צדקנו. למרבה ההפתעה, יעקב אינו בוחר בבנו הגדול, גם לא ביוסף הצדיק שהתמנה למשנה למלך בפועל ועשה את העבודה מצוין – אלא בוחר בבנו הרביעי.

וכל אדם אמור לשאול: מה היה ביהודה שלא היה בראובן או ביוסף? בפרט שיהודה לא היה הצדיק הכי גדול? הוא היה שותף למכירת יוסף וחטא עם תמר.

התשובה היא, שיהודה הפגין את הכישורים הנדרשים למלך. התפקיד המהותי של מלך הוא להיות "לב כל קהל ישראל". הוא צריך להיות אדם שלא נרדם בלילה בגלל צרות של אחרים. אדם שיוודע שהוא אינו כאן עבור עצמו, אלא עבור עם ישראל. ויהודה הפגין זאת שלוש פעמים: פעם אחת כשהתעשת ברגע האחרון והציל את יוסף מהריגה, פעם שנייה כשהתעלה על עצמו והודה לתמר, ופעם שלישית כשערב כאן את בנימין ובכך תיקן את חטא מכירת יוסף בתשובת המשקל.

לקו"ש ל/219: ערבותו של יהודה היא ערבות עמוקה ביותר, הבאה מצד זה שכל ישראל הם עצם אחד ממש. ולכן הייתה ערבות זו אצל יהודה דווקא כי עניינו הוא מלכות ... והמלך לא זו בלבד שהוא כולל את כל העם, אלא שעל ידו נעשים כל העם למציאות אחת ומצד זה אין התחלקות בישראל.

ראו בהערה² הפנייה לשתי שאלות עמוקות יותר המתורצות לפי היסוד של הערבות.

² **נספח 1:** מצוות ביכורים חלה לראשונה בכניסה לארץ, רק אחרי שסיימו לכבוש ולחלק את כל הארץ, מה שארץ בפועל 14 שנה. מדוע המתינו כל כך הרבה שנים להביא ביכורים? למה אדם שזכה לקבל חלק בארץ מיד והצמיח בשדהו פירות בכל שנה מחדש לא הביא ביכורים? מבאר הרבי (ט/155) כי יהודים קשורים זה בזה וכל עוד לא סיימו לכבוש את הארץ, הדבר מנע רגש של הכרת הטוב גם מאלו שכבר קיבלו חלקם בארץ. 2. בסוף מסכת בבא בתרא מובא דין שאדם שחנק את חברו כדי לקבל ממנו חוב שהוא חייב לו ועבר שם אדם וביקש לשחררו והוא ישלם את החוב תמורתו – הנה אם עשה קניין על התחייבותו לשלם, צריך לשלם. ואם לא עשה קניין, יכול להיפטר בטענה שרק רצה להצילו ולשחררו מעטיפת החנק. לעומת זאת בסוף מסכת ב"ב בתלמוד ירושלמי נאמר שבכל מקרה צריך לשלם. הרבי מבאר את המחלוקת כך (לקו"ש כו/149): מובן שעיקר הערבות בבני ישראל מתגלה בארץ ישראל ולכן התלמוד ירושלמי שנכתב בארץ טוען כי כשאדם רואה את חברו נחנק ומצהיר שישלם עבורו, העניין בוודאי נוגע לו בעומק הנפש והתכוון לשחררו ולשלם עבורו. התלמוד בבלי, לעומת זאת, סבור שעומק המעורבות בבני ישראל אינו גדול כל כך ולכן כל עוד לא הרים קניין על התחייבותו – אין בפנינו הוכחה כי התכוון לכך.

לפני סיום, נצרף עוד נקודה מיוחדת במינה: עד כאן דיברנו על הקשר החיובי בין יהודים, אבל מה קורה כשיהודי חטא כנגדנו אישית? או טועה בדעותיו, כיצד אפשר לאהוב אותו באותה שעה?

האדמו"ר הצמח צדק בדרך מצוותיך שם מבאר נקודה חדה: הלל הזקן אמר לאותו גר: "מה דסני עלך לחברך לא תעביד". עולה השאלה, למה אמר לו בלשון שלילית: "מה דסני עלך" ולא בלשון חיובית 'מה שאהוב עליך – תעשה לחברך'?

הלל הזקן מורה לנו דבר גדול: כאשר האדם חוטא, הוא **שונא** את העובדה שאנשים מעצימים את החטא ומבטלים אותו עצמו. הוא מבקש שיבינו כי החטא היה רק רגע של שפל, טעות חיצונית, שאינה משקפת את עצמותו הטהורה. וכך את מה ששונא שעושים לו – אל יעשה לחברו.

גם כשחברו חוטא כנגדו ובכלל, עליו להימנע מלהכליל ולבטל את האדם עצמו בגלל זה, אלא להבין כי החטא הוא רק טעות חיצונית שאינה מבטאת את מהותו העמוקה והמושלמת של היהודי.

הנה סיפור נפלא: פעם הגיע יהודי לעיירה החסידית "נעוועל" ברוסיה הלבנה. הייתה זו שעת בוקר והוא נכנס לבית הכנסת להתפלל. הוא חש אווירה של התעלות. כאן ישב חסיד והעמיק במאמר חסידות ושם ישב חסיד והתפלל בכוונה. במיוחד צדו את עיניו שני חסידים שלמדו ביחד דברי חסידות. הם דיברו באהבה, שיתפו זה את זה והפגינו הרמוניה מושלמת.

הוא סיים את התפילה ויצא לשוק לקנות משהו לאכול, והוא נדהם למראה עיניו. שני החסידים שלמדו קודם יחד כמו אחים תאומים, עמדו זה מול זה וניהלו תחרות עזה. מתברר כי שניהם עבדו באותו תחום, ממכר דגים נניח, והם ניהלו דוכנים סמוכים. וכדרכו של שוק, התנהלה ביניהם תחרות עזה, זה מוריד את המחיר וזה מוריד עוד והם כמעט הגיעו להיאבק בצורה פיזית על הלקוחות שלהם. הוא אמר לעצמו בביטול: "חסידים, חסידים, אבל עד הכסף".

בערב הוא נכנס לבית הכנסת להתפלל מנחה ולא היה יכול לשאת את מה שראו עיניו. שני החסידים – המתחרים, ישבו שוב זה מול זה ולמדו יחד חסידות בהתלהבות. הוא ניגש לאחד מהם ושאל בתדהמה: הרי לפני שעתיים התקוטטתם בקולניות וכיצד אתם מתעלים כעת יחד?

חיך החסיד ואמר: "זה לא אנחנו התקוטטנו, זה רק הרובלים שלנו התקוטטו"...

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**